

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра соціології та соціальної роботи**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету суспільних наук
Остапець Ю.О.
« _____ » _____ 2022 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕТНОСОЦІОЛОГІЯ**

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	054 Соціологія
Освітня програма	Соціологія
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Ужгород – 2022

Робоча програма з навчальної дисципліни «**Етносоціологія**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **054 Соціологія** освітньої програми «**Соціологія**».

Розробник: Ляшко Мар'яна Михайлівна, старший викладач кафедри соціології та соціальної роботи.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри **соціології та соціальної роботи**

протокол № 13 від «24» травня 2022 р.

Завідувач кафедри Шандор Ф.Ф.

Схвалено науково-методичною комісією **факультету суспільних наук**

протокол № 8 від «07» червня 2022 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	2	4
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання:	4	8
аудиторних – 3.8	Лекції:	
самостійної роботи студента – 4	36	10
	Практичні (семінарські):	
	24	6
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	60	104

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Етносоціологія» – сформувати у студентів основи знань про походження, суть і функції різноманітних етнічних спільнот, їх розвиток та взаємозв'язки, а також їх входження у систему соціальних відносин. Головними завданнями дисципліни є розкрити зміст понять етнос і нація, дослідити основні тенденції їх утворення та розвитку; ознайомитися зі складовими процесу формування етнічної ідентичності (самосвідомості); дослідити різні підходи до визначення націоналізму; охарактеризувати різновиди етнічних взаємодій, особливо міжетнічні конфлікти; розглянути концепції вироблення державної етнонаціональної політики; дослідити етнонаціональний склад населення України та тенденції його розвитку; сформувати навички творчого й толерантного підходу щодо питань міжетнічних взаємодій та формування нації в Україні; познайомити студентів з основними характеристиками етносоціологічного дослідження, його інструментарієм та можливостями залучення до практичної діяльності.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню в студентів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК06. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства

та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові компетентності (СК):

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК11. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

СК15. Здатність прогнозувати та вирішувати конфліктні ситуації на різних

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.	РН01
Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.	РН04
Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.	РН08
Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.	РН12
Проводити пошук ефективних засобів використання соціальних механізмів регулювання соціальних, політичних, економічних, освітніх, етнокультурних процесів методом проведення соціологічних досліджень.	РН19

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Етносоціологія»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Вміти використовувати основні етносоціологічні поняття та категорії в професійній діяльності.	РН01
Вміти визначати та пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування етносоціальних явищ у контексті професійних задач.	РН04
Вміти обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами етносоціологічних досліджень і аналізу професійної літератури з етносоціології.	РН08
Дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога при проведенні етносоціологічних досліджень.	РН12
Вміти проводити пошук ефективних засобів використання соціальних механізмів регулювання етнокультурних процесів методом проведення соціологічних досліджень.	РН19

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: іспит; презентація результатів виконаної індивідуальної /групової роботи студента.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форма поточного контролю: доповідь на практичних заняттях

Форма модульного контролю: контрольна робота

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
10	10	10	10	10		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T6	T7	T8	T9	T10	50	100
10	10	10	10	10		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів	Кількість	Максимальна кількість балів
практичні заняття, доповідь з презентацією	5	30	7	42

есе	1	12		
реферат	1	8	1	8
модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота складається з тестових завдань та запитання описово-аналітичного характеру.

Тестові завдання покликані оцінити знання з тематичної проблематики модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на практичних заняттях. Залежно від орієнтування у тематичному матеріалі по тестах, дане завдання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 30 балів.

Запитання має на меті оцінити обізнаність здобувача з програмовим матеріалом. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у матеріалі теоретичних питань, ця частина завдань модульної контрольної роботи максимально може бути оцінена у 20 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсних) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) – заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, C) – заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає з певним помилками;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;

- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання за програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;

- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;

- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

- допускає помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

– виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	Ф	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	--	---

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Етносоціологія як наука: її специфіка, предмет і функції. Основні етапи становлення та розвитку етносоціології. Предмет етносоціології. Функції етносоціології.

Тема 2. Природа і суть понять «етнос» та «нація». Політична та етнічна моделі нації. Умови трансформації етнічної спільноти в націю. Нація як політична спільнота. Механізми формування етнонаціональних спільнот.

Тема 3. Етнічність як форма зв'язку між етносом та особистістю. Етнічність та її функції. Механізми формування етнічності. Типи етнічності. Стани етнічності. Етносоціологічний підхід до аналізу феномену етнічності.

Тема 4. Етнонаціональні групи. Процес становлення етнонаціональної групи. Статус етнонаціональних груп. Поняття «життєспроможності» етнонаціональних груп.

Тема 5. Націоналізм: суть та різновиди. Феномен «націоналізму». Центральна доктрина націоналізму. Типи націоналізму. Етапи еволюції націоналізму.

Модуль 2

Тема 6. Міжетнічні відносини. Етносоціологічне дослідження міжетнічних відносин. Природа міжетнічних відносин. Механізми формування міжетнічних відносин. Толерантність та інтолерантність у міжетнічних відносинах.

Тема 7. Поліетнічний соціум. Інтегративні та дезінтегративні процеси в полі етнічному суспільстві. Асиміляційна модель національної інтеграції. Мультикультуралізм.

Тема 8. Загальна характеристика етнонаціональних процесів в Україні. Особливості етнонаціональної структури населення України. Етнолінгвістична структура населення України. Регіональна диференціація як конфліктогенний чинник. Процес формування національної ідентичності населення України. Перспективи розвитку етнонаціональних процесів в Україні.

Тема 9. Типологія і програма етносоціологічних досліджень. Типологія основних теоретичних парадигм і підходів. Специфіка застосування типових програм конкретно-соціологічних досліджень в етносоціології.

Тема 10. Основні методи збору етносоціологічної інформації. Специфіка застосування методів опитування в етносоціології. Аналіз документів та директивних матеріалів законодавчої та виконавчої гілок влади. Контент-аналіз повідомлень ЗМІ. Етнонаціональні орієнтири у щорічному моніторингу Інституту соціології НАН України.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Форма навчання: денна						Форма навчання: заочна					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лекції	практичні	лабораторні	індив. роботи	самост. робота		лекції	практичні	лабораторні	індив. роботи	самост. робота
Модуль 1												
Тема 1. Етносоціологія як наука: її специфіка, предмет і функції	11	2	2			7	11	2	0			9
Тема 2. Природа і суть понять «етнос» та «нація»	11	2	2			7	11	2	0			9
Тема 3. Етнічність як форма зв'язку між етносом та особистістю	11	2	2			7	11	0	0			11
Тема 4. Етнонаціональні групи	12	4	2			6	12	2	0			10
Тема 5. Націоналізм: суть та різновиди	10	2	2			6	10	0	2			8
Модульна контрольна робота	2	2	0			0	2	0	0			2
Разом за модуль	57	14	10			33	57	6	2			49
Модуль 2												
Тема 6. Поліетнічний соціум	12	4	2			6	12	0	2			10
Тема 7. Міжетнічні відносини	12	4	2			6	12	2	0			10
Тема 8. Загальна характеристика етнонаціональних процесів в Україні	11	4	2			5	11	0	2			9
Тема 9. Типологія і програма етносоціологічних досліджень	13	4	4			5	13	2	0			11
Тема 10. Основні методи збору етносоціологічної	13	4	4			5	13	0	0			13

інформації												
Модульна контрольна робота	2	2	0			0	2	0	0			2
Разом за модуль	63	22	14			27	63	4	4			55
Разом	120	36	24			60	120	10	6			104

5.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Етносоціологія як наука: її специфіка, предмет і функції	2	0
2	Природа і суть понять «етнос» та «нація»	2	0
3	Етнічність як форма зв'язку між етносом та особистістю	2	0
4	Етнонаціональні групи	2	0
5	Націоналізм: суть та різновиди	2	2
6	Поліетнічний соціум	2	2
7	Міжетнічні відносини	2	0
8	Загальна характеристика етнонаціональних процесів в Україні	2	2
9	Типологія і програма етносоціологічних досліджень	4	0
10	Основні методи збору етносоціологічної інформації	4	0
	Разом	24	6

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Етносоціологія як наука: її специфіка, предмет і функції	7	9
2	Природа і суть понять «етнос» та «нація»	7	9
3	Етнічність як форма зв'язку між етносом та особистістю	7	11
4	Етнонаціональні групи	6	10
5	Націоналізм: суть та різновиди	6	8
	Модульна контрольна робота	0	2
6	Поліетнічний соціум	6	10
7	Міжетнічні відносини	6	10
8	Загальна характеристика етнонаціональних процесів в Україні	5	9
9	Типологія і програма етносоціологічних досліджень	5	11
10	Основні методи збору етносоціологічної інформації	5	13
	Модульна контрольна робота	0	2
	Разом	60	104

6. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням мережі Google Meet названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних, практичних (семінарських) та лабораторних занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту (заліку) здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Арбеніна В.Л. Етносоціологія: навчальний посібник. Харків: ХНУ, 2002. 66 с.
2. Вівчарик М.М. Україна: від етносу до нації: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2004. 240 с.
3. Євтух В.Б. Етносоціологія. Довідник. Київ: Видавництво НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2011. 205 с.
4. Євтух В.В. Етносоціологія. Етнічна динаміка українського суспільства. Київ: Знання, 2007. 100 с.
5. Євтух В. Про національну ідею, етнічні меншини, міграції. Київ: Київ: Стилос. 239 с.
6. Євтух В.Б. Проблеми етносоціального розвитку: український і світовий контекст. Київ: Стилос. 201 с.
7. Євтух В.Б., Трощинський В.П., Галушко К.Ю. та ін. Етносоціологія: терміни та поняття: навчальний посібник. Київ: Фенікс, 2003 280 с.
8. Крюкова М.А. Етнопсихологія: навчально-методичний посібник (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА»). Одеса: Фенікс, 2020. 106 с.
9. Ляпіна Л.А. Етносоціологія: навчальний посібник. Миколаїв: ЧНУ ім. Петра Могили, 2013. 504 с.
10. Орос О.Б., Афанасьєв Д.М. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи студентів спеціальності 054 «Соціологія». Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 22 с.

11. Савчук Б. Українська етнологія: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
12. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О.Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2022. 512 с

Допоміжна література

1. Етнічні спільноти України: Довідник. Київ: Фенікс, 2001. 252 с.
2. Етнографія України: навчальний посібник / За ред. Макарчука С.Л. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2015. 711 с.
3. Кафарський В.І., Савчук Б.П. Етнологія: підручник. Київ: Центр навч. Літератури. 2006. 432 с.
4. Соціологія: підручник для студ. вищ. навч. закладів / За ред. В.Г.Городяненка. Київ: Академія, 2010.
5. Тиводар М. Етнологія. навчальний посібник. Львів: Світ, 2004. 624 с.
6. Трощинський В.П., Шевченко А.А. Українці в світі. Київ: Альтернативи, 1999. 352 с.
7. Черниш Н. Соціологія: підручник за рейтингово-модульною системою. Київ: Знання, 2009. 430 с.
8. Шнаппер Д. Спільнота громадян. Про модерну концепцію нації / пер. з фран. Харків: Фоліо, 2007. 223 с.
9. Юрій М.Ф. Етнологія: навчальний посібник. Київ: Дакор, 2006. 360 с.